

Recensie:

H.Oostrik: Een basis van respect. Herstelrecht in het primair onderwijs, KPC Groep 120 blz.

Door:

Alfons Ravelli (alfons.ravelli@hu.nl)
Docent/onderzoeker HU

In het kader van mijn onderzoekstraject, waarin ik een aantal toepassingen van herstelrecht nader wil bekijken op hun betekenis voor het onderwijs en de maatschappelijke relevantie, kreeg ik deze publicatie als een presentje aangeboden. Ik heb het met veel plezier en waardering gelezen.

Het boek ligt lekker in de hand, heeft mooi glad papier, de vele schema's zijn consequent van kleurgebruik en groene zinvolle reflectievragen complementeren elk hoofdstuk.

Deze boek gaat niet alleen over Herstelrecht, maar bevat tevens een heldere introductie in Transactionele Analyse (TA). De integratie met de sociale-discipline-matrix (SDM) vind ik zo geslaagd dat ik weer op zoek ben naar mijn oude boek 'ik ben ok, jij bent ok'.

Het boek begint met een goed opgebouwde kennismaking met de sociale-discipline-matrix. De integratie met TA is voortdurend heel vanzelfsprekend, via mooie en herkenbare beschrijving en voorbeelden. In het gedeelte dat verder borduurt op TA had wat mij betreft nog wat meer mogen staan over de verantwoordelijkheid die je als leerkracht, manager hebt om de toon te zetten, model te zijn. Controle is nog te vaak het primaire uitgangspunt voor een manager en een sociale professional. Hoe dit te doorbreken op een groene manier is een hele uitdaging.

Minder geslaagd vind ik de (bewust) eendimensionale relatie tussen de manieren van reageren en het toekomstig functioneren van kinderen die vanuit een bepaald kwadrant opgevoed zijn. Dat is nogal zwart-wit gesteld (zoals de auteur ook aangeeft). Algemeen wordt aangenomen dat een problematische ontwikkeling pas ontstaat als er sprake is van een opeenstapeling van risicofactoren en een gering aantal beschermende factoren. Nu is 'rood opvoeden' wel altijd een risicofactor en kun je 'groen opvoeden' zien als een beschermende factor. Helemaal als kinderen in meerdere opvoedingscontexten zo opgevoed worden is het 'groene' kwadrant de beste optie.

Verhelderend vind ik de nuancering van rode sturing (vanuit je eigen frustraties) en groene sturing (gericht op de mogelijkheden van de leerling). Hiermee wordt de verantwoordelijkheid van de docent als professional onderstreept. Dat zie je weer terug in het duidelijke onderscheid tussen rode en groene ondersteuning. Voor menig docent valt alleen uit dit stukje al veel winst te halen.

Het uitstapje naar de affecttheorie en het kompas van de schaamte is duidelijk geschreven. Het richt zich op de *onderliggende behoefte* als bron van rood gedrag. Dat komt ook heel plausibel over. Ik weet dat deze theorie in alle publicaties over herstelrecht aangehaald wordt, maar wil hier in de toekomst verder naar kijken. Is het wel echt nodig of kan de herstelbenadering ook zonder? Waarom is een herstelgesprek niet mogelijk als er geen besef is van schuld en schaamte? Wat gebeurt er dan? Is de opdracht om bijvoorbeeld de deur waar graffiti op staat opnieuw te verven ook niet (een beetje) herstelgericht? Beter vind ik het om het *gedrag* van het kind als uitgangspunt te nemen en de gevolgen daarvan voor een ander te bespreken. Dit gebeurt verderop in het boek ook consequent.

Het beschreven gesprekscontinuüm geeft een mooie opeenvolging van steeds sturender wordende interventies. Zo zou het idealiter moeten, maar de werkelijkheid is vaak anders. Het is soms een hele kunst om vanuit rood naar groen te komen. De vele voorbeelden in het boek werken dit prachtig uit. Geruststellend is dat op verschillende plaatsen benadrukt wordt dat het voortdurend weer fout kan gaan en dat dit juist goede leermomenten zijn. Het onderdeel over non-contracten of stop-contracten is op zich interessant. Maar waaruit

blijkt dat werken met non-contracten of stop!-contracten zeer succesvol is? Er zijn scholen die er mee werken. Is daar onderzoek naar gedaan?

Bij samen leven en leren hoort ook het maken van afspraken. Het onderscheid dat de auteur aanbrengt tussen school/gezinsregels en groeps-/omgangsregels vind ik verhelderend en geeft ook duidelijkheid; je hoeft niet over alles te discussiëren. Erg interessant vind ik de relatie tussen de klas en thuis. Die relatie is vanzelfsprekend en wenselijk, maar hoe lukt het om dit concreet handen en voeten te geven? Hoe betrek je ouders daarbij? Daar valt nog veel winst te halen. Ook hier weer mooie voorbeelden uit de soms weerbarstige praktijk.

Herstelrecht maakt pas echt kans van slagen, als de *hele* school kiest voor deze visie. De auteur geeft daar sterke argumenten voor. Vooral het waardenmodel van Sharp (2003) is zeer verhelderend. Ik vraag me af of het ook gebruikt of omgewerkt kan worden naar een evaluatie-instrument. Het proces om zover te komen moet zorgvuldig (be)geleid worden. Ook hier had ik daarom nog wel meer willen lezen over wat dit voor de manier van coachen van de manager betekent, evenals voor het bestuur van de school. De hele organisatie moet volgens mij ingrijpend veranderen. Er moet echte ruimte komen voor ontmoeting in en tussen alle geledingen en deze moet op een bepaalde wijze ingevuld worden. Zonder wezenlijke ontmoetingen ontstaan niet de toenadering en de verbinding die leiden tot werkelijke betrokkenheid. De verschillende teamposities zijn mooi uitgewerkt en iedereen wil graag in een *dreamteam* werken. Hoe krijg je dat voor elkaar? Ronde tafelgesprekken over ervaringen, groene intervisie, enz. liggen voor de hand.

Verbindend coachen is een volgende stap in het proces. Ook hier weer een heldere inleiding. Pedagogische kwadranten worden vertaald naar coaching posities. En dat op een haast vanzelfsprekende wijze. De verschillende posities zijn helder besproken. De geïntroduceerde coachingskaarten en het gespreksinstrument '*de versnellingsbak*' zijn goede aanzetten om verder uit te werken en mee te oefenen. Belangrijk lijkt me wel om dit regelmatig te bespreken in bijv. een groene intervisie.

Tenslotte komen we terecht bij de groep waar het echt om gaat: de leerlingen. In hoeverre zijn zij in staat mede verantwoordelijkheid te dragen voor het pedagogische klimaat en voor hun eigen rode/groene gedrag? Hans Oostrik schetst een helder en inspirerend voorbeeld van hoe het zou kunnen. Hij legt niet op, maar geeft ruimte aan andere manieren. Belangrijk is een goede aansluiting te vinden bij de krachten die al op de school aanwezig zijn en de eigen creativiteit van de leerkrachten te stimuleren. De herstelkaartjes lijken mij een prima invulling van de basisvragen. Ik kan me voorstellen dat dit uiteindelijk gaat werken. (De gelijk met het boek verschenen dvd is wat dat betreft overtuigend.) Het corrigeren van roodgedrag in de groep krijgt ook aandacht. Verfrissend vind ik de beschrijving van de heldere positie die je daarbij als leerkracht inneemt. Deze is uiteindelijk verantwoordelijk voor de veiligheid. De overgang van rood meestergedrag naar groen leerlinggedrag lijkt me minder gemakkelijk dan beschreven. Terecht staat dit in het perspectief van een langdurig proces binnen de school.

Het laatste hoofdstuk spreekt me geweldig aan. Hoe zou het kunnen lukken om een structuur te ontwikkelen waarbij de verschillende sectoren met elkaar samenwerken. Ik liet me nogal tegenhouden door bestaande en beperkende geldstromen. In dit boek komt Hans Oostrik met simpele en praktische oplossingen om eerste stappen te zetten. In Hull heb ik gezien hoe het daar lukt, omdat de overheid de instellingen verplicht om samen te werken. In Nederland wordt de verkokering en versnippering wel erkend, maar de oplossing wordt verwacht vanuit het werkveld. Te vaak zie ik dat de sectoren zich terugtrekken op hun kerntaken. Leerkrachten die zeggen dat ze niet alle problemen van de samenleving kunnen oplossen, politie die afgerekend wordt op het aantal bekeuringen en jeugdzorg die woekert met wachtlijsten. Zo zie je bijvoorbeeld in Overijssel dat de provincie Eigen Kracht breed inzet, maar in bijv. de provincie Utrecht is er niemand die voor een conferentie wil betalen: 'we hebben al een tekort'.

Dit boek heeft me bevestigd in mijn ideeën over de pedagogische en maatschappelijke relevantie van herstelrecht en me nieuwe energie gegeven om verder onderzoek te doen. Daarnaast geeft het concrete en praktische tips waarmee je als docent (en als ouder?) zo aan de slag kunt!

Van harte aanbevolen!